

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПОДАТКОВИХ ОРГАНАХ

Встановлено, що певні заходи у напрямі удосконалення механізму розвитку системи податкового регулювання в територіальних податкових органах можуть бути реалізовані і без внесення змін до законодавства. На основі виявлених системних властивостей податкових органів регіонів визначено, що їх взаємодія з платниками податків повинна відбуватися в межах певної організаційної структури, яка забезпечує функціональну єдність компонентів (регіональних податкових органів, суб'єктів господарювання регіонів).

Встановлено, що для платників податків корисний ефект від впровадження нових способів інформаційної взаємодії полягає у скороченні витрат часу, підвищенні якості підготовки декларацій та зниженні погрози санкцій за технічні помилки, отриманні додаткових послуг, таких як доступ до інформації про стан розрахунків, автоматизація звірок та видача довідок про відсутність заборгованості перед бюджетом за податками і зборам.

Запропоновано структурно-логічну схему формування механізму податкового регулювання, що забезпечує регулюючу функцію податків через наявні у регіонах оперативні засоби впливу та регулятори.

Ключові слова: інституціональний механізм, система податкового регулювання, територіальні податкові органи.

Установлено, что определенные меры в направлении усовершенствования механизма развития системы налогового регулирования в территориальных налоговых органах могут быть реализованы и без внесения изменений в законодательство. На основе выявленных системных свойств налоговых органов регионов определено, что их взаимодействие с налогоплательщиками должна происходить в пределах определенной организационной структуры, обеспечивающей функциональное единство компонентов (региональных налоговых органов, субъектов хозяйствования регионов). Установлено, что для налогоплательщиков полезный эффект от внедрения новых способов информационного взаимодействия заключается в сокращении затрат времени, повышении качества подготовки деклараций и снижении угрозы санкций за технические ошибки, получении дополнительных услуг, таких как доступ к информации о состоянии расчетов, автоматизация сверок и выдача справок об отсутствии задолженности перед бюджетом по налогам и сборам. Предложена структурно-логическую схему формирования механизма налогового регулирования, обеспечивает регулирующую функцию налогов через имеющиеся в регионах оперативные средства влияния и регуляторы.

Ключевые слова: институциональный механизм, система налогового регулирования, территориальные налоговые органы.

Established that certain measures towards improving the mechanism of development of tax regulations in the territorial tax authorities can be implemented without amending the legislation. Based on the identified properties in the system of tax regions determined that their interaction with taxpayers must occur within a specific organizational structure that provides functional unity components (regional tax authorities, regional entities).

Implementation of laws intehratyvnosti that is in conjunction with the tax authorities tax payers, manifested in the fact that the regional tax authorities, having complete information about the structure of tax revenues (fees) for the budget revenues regions, stimulate businesses and form a scheme to encourage joint participation in important regional projects (social, environmental, infrastructure).

Information Cooperation System for taxpayers and tax authorities consists of two interconnected subsystems: a). subsystem reporting electronically; B). subsystem information services. For taxpayers beneficial effect of the introduction of new ways of information interaction is to reduce the amount of time, improve the quality of returns and reducing the threat of sanctions for technical errors, additional services, such as access to information about the status of payments, automated checks and issuing certificates of no debt the budget for taxes and fees.

A structural and logical scheme of the formation mechanism of tax regulation, which provides a regulatory function through existing taxes in the regions of operational measures of influence and regulators. Among the components of the scheme given the key role of public regulation subsystem that allows you to provide institutional conditions for the implementation of tax policy and achieve positive trajectory of the regulatory mechanism of taxes. It includes social institutions that shape public opinion positively directed. This includes the activities of Ukrainian Union of Industrialists and Entrepreneurs, opposition political parties, the Public Chamber of supervisory boards, trade unions and other civil society organizations and independent media.

Key words: *institutional mechanisms, the system of tax regulation, territorial tax authorities.*

Вступ

Певні заходи у напрямі удосконалення механізму розвитку системи податкового регулювання в територіальних податкових органах можуть бути реалізовані без внесення змін до законодавства. На основі виявлених системних властивостей податкових органів регіонів визначено, що їх взаємодія з платниками податків повинна відбуватися в межах певної організаційної структури, яка забезпечує функціональну єдність компонентів (регіональних податкових органів, суб'єктів господарювання регіонів). Реалізація закономірності інтегративності, що полягає у взаємодії податкових органів з платниками податків, проявляється у тому, що регіональні податкові органи, володіючи повною інформацією про структуру надходження податків (зборів) для наповнення бюджету регіонів, стимулюють суб'єктів господарювання, а також формують схему заохочення до спільної участі у важливих для регіону проєктах (соціальних, екологічних, інфраструктурних). Отже, доцільним є розроблення ефективних заходів щодо вдосконалення інформаційної взаємодії податкових органів з платниками податків, які сприяють:

- підвищенню ефективності механізмів податкового адміністрування;
- спрощенню виконання податкових обов'язків;
- скороченню розмірів витрат бюджетів всіх рівнів, пов'язаних з ухиленням платників податків від виконання ними податкових обов'язків;
- поліпшенню обслуговування платників податків на основі створення комплексної системи обліку платників податків і моніторингу їх діяльності, системи інформаційно-аналітичного забезпечення податкових перевірок, формування та надання податкових декларацій у електронному вигляді.

Постановка завдання

Виявити системні властивості роботи податкових органів регіонів. Визначити корисний ефект від впровадження нових способів інформаційної

взаємодії платників податків з податковими органами. Розробити структурно-логічну схему формування механізму податкового регулювання.

Результати

Система інформаційної взаємодії платників податків та податкових органів складається з двох взаємозв'язаних підсистем:

- підсистема надання звітності в електронному вигляді;
- підсистема інформаційних сервісів.

Для платників податків корисний ефект від впровадження нових способів інформаційної взаємодії полягає у скороченні витрат часу, підвищенні якості підготовки декларацій та зниженні погрози санкцій за технічні помилки, отриманні додаткових послуг, таких як доступ до інформації про стан розрахунків, автоматизація звірок та видача довідок про відсутність заборгованості перед бюджетом за податками і зборам.

Для податкових органів перехід на нові технології приведе до скороченню ручних операцій при введенні та обробці даних звітності, зниженню відсотка помилок, і, як наслідок, – скороченню термінів введення та обробки декларацій. Це надасть можливості для перенесення акценту з рутинних операцій на контрольну роботу та сервіси, включаючи консультування платників податків.

Найпоширенішим способом представлення податкової звітності у Донецькій області в даний час є представлення її на папері з дублюванням на магнітних носіях (спосіб «дискета+папір»). Але у такого способу є певні недоліки: необхідний особистий контакт платника податків або його представника із співробітниками податкових органів; зберігається необхідність роботи з паперовим архівом.

Все більше розповсюдження у теперішній час отримав такий спосіб як представлення звітності в електронному вигляді по каналах зв'язку з застосуванням електронного цифрового підпису.

Однак потенціал електронного надання звітності використовується недостатньо. Слабо розвинена система інформаційного обслуговування з використанням електронно-цифрових технологій і не до кінця вирішена проблема створення інформаційної бази за платниками податків. Найскладніше в процесі створення інформаційної бази – знайти той єдино правильний зв'язуючий елемент, який повинен ідентифікувати та поєднати усі фрагменти інформації, що відноситься до конкретного платника податків. Роль цього елементу буде виконувати спеціальне програмне забезпечення, наприклад, з використанням спеціальних методів, таких як «розшукова кореляція», «виявлення у мережі» тощо. При цьому не обов'язково, щоб відомості знаходилися у базі даних. Достатньо, щоб вхідна інформація подавалася у вигляді зв'язного тексту.

Таким чином, у податкової служби з'явиться фактична можливість управлінського та фіскального пофакторного аналізу діяльності практично всіх платників податків та зв'язку окремих юридичних і фізичних осіб з глобальними негативними економічними проблемами, що суперечать інтересам держави.

Крім того, буде виявлений зв'язок конкретних операцій (динаміки транзакцій капіталу) з конкретними суб'єктами (фізичним або юридичною особою, виділення його з групи розподілених осіб), у тому числі з прив'язкою за просторово-часовими параметрами на полі фінансового та матеріального потенціалу економіки країни. Фактичний обсяг щодо прозорих фінансово-господарських операцій, які знаходяться у сфері реального контролю фіскальних органів охопить фінансові та матеріальні ресурси, які, на жаль, в даний час звертаються поза зоною податкового контролю.

Для організації інформаційної взаємодії у регіонах можна запропонувати використовувати програмно-апаратні комплекси та канали зв'язку. Обмін інформацією здійснюється за двома каналам із швидкістю до 2 мБит/сек: один з них слугує для зв'язку з державною податковою службою (ДПС) та зовнішніми абонентами, а інший – для організації регіональної мережі передачі даних, в яку включені всі податкові органи області. Для обміну електронною поштою використовується власний поштовий сервер з публічною IP-адресою, що дозволяє обмінюватися поштою як із зовнішніми відкритими джерелами, так і з поштовими серверами територіальних податкових органів.

Особливостями пропонованої схеми взаємодії та використання технічних засобів є:

- наявність окремої регіональної мережі передачі даних, що підвищує системи в цілому захищеність переданої інформації та надійність функціонування;
- використання для зв'язку як виділених каналів, так і модемних телефонних з'єднань, що

дозволяє працювати практично зі всіма зовнішніми організаціями;

- організація захисту внутрішньої локальної мережі з використанням міжмережевого екрану;
- організація захисту переданої інформації по відкритому сегменту мережі з використанням криптографії;
- можливість включення у відомчу телефонну мережу IP- телефонії
- можливість проведення відеоконференцій на рівні регіонів та ДПС.

Для розвитку та поліпшення технічних можливостей інформаційної взаємодії необхідно збільшити пропускну здатність каналів, мати резервні канали зв'язку, а також ширше використовувати технології он-лайн доступу, електронно-цифрових підписів.

Інформаційний обмін із зовнішніми організаціями дозволяє підвищити якість контрольної роботи, направленої на виявлення порушень податкового, валютного законодавства тощо.

Зокрема, взаємний обмін з органами внутрішніх справ інформацією про наявність у діячів платників податків ознак злочинів, дозволяє своєчасно виявляти та прискіпати дії платників податків, що направлені на ухилення від оподаткування та незаконне відшкодування з бюджету податку на додану вартість.

Електронна база вантажних митних декларацій, що надається Митним комітетом дозволяє оперативно проводити перевірки правильності відшкодування ПДВ, нарахованого по ставці 0 %, виявляти платників податків, що імпортують транспортні засоби, устаткування, крупні партії товарів. У свою чергу податкові органи повідомляють про учасників ЗЕД, що здійснюють діяльність у сфері митного права, інформацію про факти оплати ПДВ та акцизів. У цілях виявлення порушень податкового, валютного і митного законодавства податковими та митними органами в координації проводяться контрольні заходи (податкові перевірки та митні ревізії).

Взаємодія з Державною службою фінансово-бюджетного нагляду дозволяє своєчасного виявляти порушення валютного законодавства, а також забезпечує повноту залучення платників податків до адміністративної відповідальності за здійснення даного виду правопорушень.

Відомості про видачу ліцензії, наявності у платників податків у власності нерухомості, транспортних засобів, відкритті і закритті рахунків в кредитних установах, відомості про загублені паспорти, відомості про права на користування природними ресурсами, інша інформація, що надається відповідно до Податкового кодексу України представляє податковим органам широкі можливості для моніторингу діяльності платника податків, своєчасного виявлення та припинення ознак податкових правопорушень, а також створення найбільш сприятливих умов для діяльності добросовісних платників податків.

Слід зазначити, що з одного боку податкове адміністрування не повинно бути обтяжливим ні для держави, ні для бізнесу, а з іншої сторони – вимагає значних витрат на підготовку кадрів, на впровадження системи щодо розвитку інформаційної взаємодії.

Таким чином, ключовим завданням сучасного етапу податкової реформи в Україні стає створення ефективної системи державного податкового регулювання, елементом якої є підсистема податкового адміністрування, що здатна справитися з такими важливими для суспільства проблемами, як підвищення наповнення бюджету через справляння та збір податків і зборів; протидія ухиленню платників податків від оподаткування. Вирішення завдань, що стоять, дозволить державі послідовно реалізовувати свій економічний інтерес при формуванні необхідної прибуткової бази бюджету для генерування трансформаційних змін у межах регіональних податкових систем у відповідності до визначених цільових орієнтирів розвитку. Якісне поліпшення системи податкового адміністрування стає на сьогодні об'єктивною основою для забезпечення економічної безпеки України та стійкого економічного розвитку.

Результати проведеного аналізу дозволяють визначити концепцію розвитку податкових взаємовідносин підприємницьких структур як платників податків та державних податкових органів України, яка включає наступні основні пріоритетні напрями:

- підвищення рівня збору податків;
- скорочення кількості податкових суперечок з питань застосування податкового законодавства;
- зменшення витрат на проведення податкового адміністрування. Скорочення адміністративного навантаження на платника податків та створення сприятливого для нього адміністративного клімату;
- підвищення якості інформування платника податків за питаннями застосування податкового законодавства;
- підвищення податкової культури податкових органів та платника податків.

У численних публікаціях останніх років впорядкування податкової системи в Україні стало одним з найактуальніших тем [1; 2; 3]. Це пов'язано як з необхідністю створення в країні податкового середовища, що стимулює розвиток інвестиційного процесу на інноваційній основі, так і з посиленням міжнародної конкуренції. Рівень конкурентоспроможності податкової системи країни залежить не тільки від податковій привабливості зовнішніх інвестицій, але і інвестицій з власних внутрішніх джерел, а також від сформованості умов для протидії впливу капіталу.

Об'єктивні умови вимагають інтенсивної роботи з вдосконалення системи оподаткування, посилення державного та громадського контролю за правильністю податкових ставок, раціональним використанням податкових надходжень в інтересах економічного розвитку країни та зростання

добробуту народу. Наголошуємо, що податкова система повинна перетворитися по-перше, в ефективний механізм стимулювання економічного зростання та, по-друге, в систему, здатну в достатній мірі забезпечити формування централізованих фінансових фондів держави (перш за все, бюджету) для реалізації соціальних завдань та інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку економіки.

На даний момент можна стверджувати, що: 1) проблеми України в сфері побудови ефективної податкової системи, насамперед, пов'язані з відсутністю чіткої економічної доктрини, виходячи з конкретного сценарію господарського розвитку і типу регулювання економіки; 2) внаслідок цього істотно гальмується формування чіткої стратегії розвитку економіки, виникає нестабільність податкової системи та діючої податкової політики, що негативно впливає на фінансово-економічний стан країни; 3) при створенні національної системи оподаткування, адекватної вимогам сучасного ринкового господарства, недоцільно сліпо копіювати чужий досвід або впроваджувати рекомендації теорії без врахування того, наскільки реально існуюча податкова система відповідає запропонованим моделям; 4) необхідно забезпечити несуперечність окремих компонентів податкової системи, їх взаємну відповідність, інакше результати її функціонування можуть виявитися протилежними очікуваним; 5) в умовах постійного дефіциту фінансових ресурсів, викликаного трансформаційною системною кризою, податкова політика, стратегія і тактика її проведення повинні відповідати оптимальному сполученню критеріїв стабільності, еластичності при реалізації основних пріоритетів соціально-економічного розвитку суспільства перехідного типу.

З'ясовано, що передумовою формування ефективного податкового механізму, а відповідно і податкового регулювання є оптимальне поєднання інтересів держави, підприємців та найманих робітників. Нами розроблено структурно-логічну схему формування механізму складу податкового регулювання, що забезпечує органічність функціонування податкової політики з урахуванням узгодження інтересів усіх ієрархічних рівнів управління. У сучасних умовах на шляху до цивільного суспільства посилюється суспільна дія на ухвалення державою рішень та контроль їх виконань не тільки в соціальній, але і в економічній сфері. Тому в організаційно-економічній системі податкового регулювання нами включається підсистема громадського регулювання, що дає змогу забезпечити інституціональні умови реалізації та досягнення цілей відповідного пріоритету регулювання. Вона включає суспільні інститути, що формують позитивно направлену громадську думку. Сюди відноситься діяльність української спілки промисловців та підприємців, опозиційних політичних партій, громадської палати наглядових

рад, професійних спілок та інших громадських організацій, а також незалежні засоби масової інформації.

Дослідження сучасного стану податкової системи свідчить, що на сьогодні залишаються невирішеними питання переорієнтації чинної податкової системи на стимулювання процесів соціально-економічного розвитку країни, а недоліки податкової системи призвели до проблем системного характеру. Отже, податкову систему України слід реформувати таким чином, щоб вона стала дієвим інструментом підвищення конкурентоспроможності держави та сприяла розвитку економіки України. При цьому різке зниження податкових ставок і загального рівня оподаткування (податкового коефіцієнту) може не призвести до очікуваного зростання інвестицій і темпів економічного зростання. Звичайно, зниження податкових ставок сприятиме зростанню інвестиційних можливостей українських підприємств. Крім того, якщо зниження податкових ставок супроводжуватиметься зростанням бюджетного дефіциту та інфляції, це негативно позначиться на інвестиційній активності суб'єктів господарювання.

Більш перспективною є стратегія поетапного зниження податкового навантаження за рахунок скасування неефективних (затратних) податків і зборів, підвищення фіскальної ефективності податків

на основі розширення бази оподаткування, надання пільг суб'єктам підприємництва, які розробляють і впроваджують інновації та випускають інноваційну продукцію, покращення адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків, формування доходів бюджетів усіх рівнів на основі проведення збалансованої бюджетної політики на середньострокову перспективу та спрямування податкових надходжень у сфери, від яких залежить довгострокове економічне зростання.

Отже, система «стратегія довгострокового соціально-економічного розвитку – податкова політика – податкова система – Податковий кодекс України» є особливим поєднанням, у складі якої кожна підсистема відіграє активну роль у взаємозв'язку з іншою.

Висновки

Таким чином, місія державного податкового регулювання полягає у забезпеченні цілісності й збалансованості системи як у часі, так і прагматично-функціональному просторі. Тому першочергові зусилля слід докласти до розбудови інституту податкової політики як фундаменту для модернізації формату окремих податків та режимів оподаткування, а також взаємостосунків і взаємовідносин з іншими державними та приватними інституціями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутко М. І. Інноваційні імперативи регіонального розвитку в Україні [Текст] / М. І. Бутко // Економіст. – 2006. – № 7. – С. 26–30.
2. Вакулич І.П. Податкове адміністрування та ефективність податкової системи / І. П. Вакулич // Фінанси України. – 2003. – № 2. – С. 54–59.
3. Варналій З. Вплив оподаткування прибутку на економічний розвиток України / З. Варналій, Д. Серебрянський / Економіка України. – 2010. – № 5. – С. 55–69.

Рецензенти: *Плеханов Д. О.* – д. н. держ. упр., доцент;
Матяж С. В. – к. н. держ. упр., ст. викладач.

© Федоров В. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 17.10.2014 р.

ФЕДОРОВ Вячеслав Веніамінович – здобувач Академії муніципального управління, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: основні принципи та шляхи реалізації удосконалення механізму розвитку системи податкового регулювання в територіальних податкових органах.